

שהריטב"א אינו סובר כמותם. ואכן בחי' הריטב"א לסוכה חולק על חילוקם וסובר שאין חילוק בין סכך רחב לבין דבר קטן. אלא שהוא עצמו חילק שם בין סוכה שהוא מוקף במחיצות, לכן א"א שלא ישיב אל לבו לדעת שהוא יושב תחת סכך, לבין מקום שאינו מוקף מחיצות. וא"כ א"א לומר שבנ"ח שלטא עינא למעלה מכ' אמה.

וא"כ מסתבר יותר לומר שהדר בעליה מעל לכ' אמה לא הטריחוהו לרדת ולהדליק למטה. מה גם שאם כל הדיירים ירדו וידליקו למטה לא יהיה מקום לכולם, ובודאי שלא יוכלו להדליק בטפח הסמוך לפתח ובלא"ה לא תוכל התקנה העיקרית להתקיים. לכן נלענ"ד שמכיון שלרש"י יש עדיפות להדליק בבית דוקא, אפשר גם להדליק בחלון שיש בו פרסומי ניסא לדיירים שממול, ואולי זה קצת פרסומי ניסא לבני רה"ר, שבכל זאת מי שישא את עיניו יראה את הנרות גם למעלה מכ' אמה, ולדעת התוס' יתכן שלא חייבוהו לרדת ולהדליק למטה, וגם אין היכרא למטה, ומאחר והפוסקים לא הכריעו בין רש"י לתוס', ובמקרה כזה יתכן שגם תוס' אולי יסכימו לרש"י ויעדיפו להדליק בחלון מאשר למטה. לכן נלענ"ד שהדרים בקומות עליונות ידליקו בחלון.

אינם יכולים לראות, אך הדיירים ממול יכולים לראות, הדבר דומה לבני החצר שיש לפרסם להם את הנס. ודבר זה עדיף מהדלקה על פתח הדירה הפונה לחדר המדרגות. כי בחדר המדרגות יבחינו בדבר רק דיירי אותה קומה (כי בבתיים גבוהים עולים ויורדים בעיקר במעלית) בעוד שבחלון נשקפים הנרות לציבור רחב יותר. וגם בני הבית עצמם רואים את הנרות. אך לשיטת התוס' שהפרסומי ניסא צריך להיות לבני רה"ר דוקא, בבתיים גבוהים יותר מכ' אמה אין פ"נ לבני רה"ר רק לדיירים ממול.

אך הריטב"א (הוצאת הרב רייכמן, כ"א ב' ד"ה ואם) כתב שמי שדר בעליה מניחו בחלון, אפילו כשהוא גבוה יותר מכ' אמה. וכנראה שלא הטריחוהו לרדת להדליק למטה. או אולי ר"ל שבחלון, גם יותר מכ' אמה שלטא עינא. ומה שאמרו נ"ח למעלה מכ' אמה פסולה ר"ל כשהוא דולק על כלונס וכדו' ולא בחלון. עיין סוכה ב' ב':

"אמר רב יאשיה אמר רב מחלוקת כשאין דפנות מגיעות לסכך, אבל דפנות מגיעות לסכך אפילו למעלה מכ' אמה כשרה דמישלט שלטא בה עינא".

אמנם יש לחלק בין סכך רחב לבין נרות קטנים, כמו שכתבו שם התוס' בד"ה 'וכיון', אך יתכן

סימן צח

נר איש וביתו

(לענין בחור מחו"ל הלומד בארץ)

ראשי פרקים

שאלה

- א. נר חנוכה - מצוה על האדם או על הבית
- ב. בנר חנוכה יש צורך בדעתו של האדם
- ג. דין עבד כנעני בנר חנוכה
- ד. מצות נר חנוכה משפחתית

- ה. ראית הנרות ע"י המשלח
- ו. האם ראית הנרות מעכבת
- ז. שורש המחלוקת בראיה
- ח. מחלוקת הרמב"ם והרמ"א בגדר מצות נר חנוכה
- ט. מחלוקת הפוסקים בגדרי המצוה
- י. הפקעת אדם ממסגרת משפחתו
- יא. מיהו סומך על שולחן אביו

שאלה

הגולה לא חזרו עדיין לדינא דגמ', כמנהג א"י (כיום) שמדליקין בפנים, חוזרת המצוה להיות אישית. אולם לא מצינו מי שאומר כן, שיש חילוק בין המדליקים בפנים למדליקים בחוץ, לענין הוצאת יתר בני הבית. והנהוגים כמון, שגם המהדרין מן המהדרין מדליקין נר נוסף כל יום לכל בני הבית, יוצאים י"ח בנר זה, למרות שמדליקין בפנים. ומוכח שלא פלוג. אלא מכיון שעיקר התקנה היתה להדליק את הנר בחוץ, גדר המצוה נשאר בעינו כחובה חפצית ולא כחובה אישית.

גם השפת אמת חקר חקירה דומה: האם הדין של נר איש וביתו הוא משום שהמצוה על הבית, או שהמצוה היא אישית ואחד מוציא את כולם מדין שליחות? ובהגה"ה שם הביא חתנו ראייה מהר"ן בפסחים (על דף ז'), שכתב שנוסח הברכה "להדליק" ולא "על הדלקת", הוא משום שאינו יוצא אלא בשל עצמו, או כשמשתתף בפריטי, שנעשה שותף בנר, אך אינו יוצא בשל אחר, משמע שהמצוה היא אישית.

והנה זו לשון הר"ן שם:

"דהא הדלקת נר חנוכה שאפשר לעשותה ע"י שליח ואפ"ה מברכין עליה "להדליק"? ואיכא למימר. דכיון דאמרינן ב' במה מדליקין (כ"ג א') דצריך לאשתתופי בפריטי, כיון שאינו יוצא אלא בשל עצמו, הרי אין מצוה זו יכולה להתקיים ע"י אחר."

(הערת העורך: לענ"ד יש מח' בין הר"ן לר"א מטירנא ולשבה"ל, לר"ן יש שליחות אולם מברך להדליק מצד הפריטי. לר"א מטירנא אין שליחות וצריך משלח בצירוף משהו שומע כוונה. לשה"ל יש שליחות כב"מ וע"כ מברך על הדלקת. ולכ"ה הב"ח לדעת הרא"מ בבאורי הסמ"א.)

מדברי הר"ן עולה שאמנם אין צורך שכל אחד יקיים את המצוה בגופן, אולם חייב לקיימה בממונו. ומבחינה זו החובה היא אישית ואינו יוצא ע"י ממון השליח. (ויתכן לומר שכל בכונת דבריו שאם השליח ידליק את נרו של המשלח יצא המשלח י"ח, ולא גרע מאכסנאי

בחור, הנוהג עפ"י מרן, שהמהדרין מן המהדרין יוצאין כל בני הבית בהדלקת בעל הבית, שהריו בצרפת והוא נמצא שנה בישיבה בארץ, האם יוצא י"ח בנר חנוכה שמדליק עליו אביו בצרפת, או שמא הוא צריך להדליק בעצמו?

הבעיה היא שיש הפרש זמן ניכר בין השקיעה בארץ לשקיעה בחו"ל. נמצא שבזמן החיוב בארץ, בשעת השקיעה, בצרפת עדיין היום גדול ולא הגיע הזמן להדליק נר חנוכה. מאידך, כשאביו ידליק בצרפת כבר יעבור זמן ההדלקה בארץ, שהוא לכתחילה חצי שעה אחר השקיעה, ונמצא שמדליקים עליו בחו"ל כשכבר עבר הזמן בארץ. מה הדין?

א. נר חנוכה - מצוה על האדם או על הבית?

השאלה העקרונית שיש לברר לענ"ד, היא האם מצות הדלקת נר חנוכה היא מעיקרה אישית, אקרקפתא דגברא, או חפצית, על הבית? שאם המצוה היא אישית, הבחור חייב מצד עצמו, אלא שבדרכ"כ נפטר ע"י הבית, וכאן שבשעת חיובו הבית עדיין לא פוטר, חל עליו החיוב באופן אישי. משא"כ אם נאמר שהמצוה היא חפצית, על הבית, לא חל עליו חיוב אישי מעיקרה, אלא הוא נכלל בכלל הבית, ומכיון שהבית ידליק בעתו ובזמנו, עפ"י זמן השקיעה באותו מקום, אין על הבחור שום חיוב אישי להדליק בעצמו, והוא יוצא י"ח ע"י אביו כל עוד הוא סמוך על שולחנו.

בפנ"י בשבת (כ"א ב' ד"ה בגמ' ת"ר) כתב:

"נראה שמה שנשתנתה מצוה זו משאר מצוות, שהן חובת הגוף - - - שאין הכא עיקר המצוה אלא בסמוך לזרה"ד, שהוא משום פירסומי ניטא. משום כך הטילו חובת מצוה זו כאילו היא חובת הבית ועדיין צ"ע."

אלא שגם לדבריו של הפנ"י י"ל שכל זה הוא רק לדינא דגמרא, שההדלקה היתה על פתח הבית מבחוץ. אך למנהג רבים (ומן הסתם יהודי

שם בסמוך בענין חנוכה, וכתב שם טעם אחר מדוע מברכין להדליק, משום שהמצוה היא אישית וכנ"ל, וא"כ מדוע היה צריך המג"א להביא מתור"מ ולא מחנוכה עצמה? ותירץ, שלאחר שהר"ן תירץ את הקושיא מתור"מ משום דעת בעלים, יפה כוחו של תירוץ זה גם לנר חנוכה ואין צורך בתירוץ הראשון. ודוחק.

והנלענ"ד שדברי המג"א מתייחסים לדעת הב"ח העוסק בשליח שאינו יוצא י"ח בהדלקה זו, אלא הוא אדם זר. ואילו הר"ן בתירוץו על נר חנוכה מתייחס לבעה"ב המדליק עבור כל בני הבית, שגם הוא בכלל. משום כך כתב הר"ן שמכיון שהחויב הוא אישי, לכן כשבעה"ב מדליק מברך "להדליק". אך כשהשליח הוא אדם זר אינו יכול לברך "להדליק" מטעם זה, שהרי מדליק עבור אחרים ואינו יוצא י"ח כלל בנר זה, ולכן מביא המג"א ראייה מתור"מ, שאע"פ שהשליח אין לו חלק בפירות, בכ"ז מברך "להפריש", משום שבתור"מ צריך דעת בעה"ב והשליח עומד במקומו של המשלח ומברך את הברכה שהיה המשלח צריך לברך.

והעולה מדברי המג"א הוא שנר חנוכה צריך דעת בעלים כתור"מ. כי בנר חנוכה צריך מממונו כמו שמוכח מהשתתפות בפריטי. כי היה מקום לומר שאם מישהו הניח נר חנוכה על פתח ביתו של אדם שלא מדעתו, הוציאו בכך י"ח המצוה, כי העיקר שהנר יודלק על פתח הבית. ואע"פ שגוי שהדליק נר חנוכה עבור ישראל לא יצא בכך יד"ח (עייני מג"א סי' רס"ג ס"ק י' בשם המהר"ש, שבנר שבת יוצא בהדלקת גוי, אולם כנראה משום שבשבת העיקר שיהיה עונג שבת ע"י אור, אך בחנוכה גם הוא יודה שצריך להדליק בגופו) ישראל שהדליק עבור אחר ללא דעתו יתכן שיצא בכך יד"ח. ואע"פ שהאחרונים חולקים על המהר"ש (עייני הגהות הגרעק"א שם) המג"א לשיטתו שהתיר הדלקת נר שבת ע"י גוי, ולכן סבר שהיתה הו"א שגוי יכול להדליק לישראל גם בנר חנוכה. וכן מסתבר לכאורה במזוזה, שאם מישהו קבע מזוזה בפתחו של אדם שלא מדעתו, נפטר

השתתף בפרוטה. ורק אם השליח הדליק נר משל עצמו עבור המשלח, לא יצא המשלח י"ח. אלא שצ"ע כיצד יוצאים לדעת הר"ן בני הבית שלא השתתפו בפריטי? וצ"ל שכל הסמוכין על שולחן אביהם הרי ממונם שייך לו, וכמו שמצינו בכמה דוכתי שגדול הסמוך על שולחן אביו אין לו קנין משלו. אך יתכן לומר שלדעת הר"ן לא מועילה כלל שליחות בנר חנוכה (ועייני מש"כ להלן בפרק ב' גו', וכו"כ המג"א).

(הערת העורך: בב"י ריש סי' תרע"ו הביא משה"ל לברך "על הדלקת" וסיים בה: "ומאי דסגי ליה ע"י שליח י"ל דכיון דצריך לאשתתופי בפריטי ה"ל כאילו אינה יכולה להתקיים ע"י אחר וכו"כ הר"ן").

ב. בנר חנוכה יש צורך בדעתו של האדם

אולם יש להסב את דברי הר"ן לכוונה אחרת. המג"א (בסי' תרע"ו ס"ק ד') הביא בשם הב"ח וז"ל: "מצאתי כתוב, אדם שהדליק יכול להדליק לאשה ולברך. וכגון שעומדת אצלו בשנת הברכה, אבל בענין אחר אין לברך. שהמצוה על גוף האדם". עכ"ל. (וצ"ע בכוונת דברי הב"ח. ממנ"פ, אם שליחות מועילה בנר חנוכה אין צורך שהיא תעמוד לידו. ואם שליחות אינה מועילה, אפילו אם עומדת על ידו אינו יכול להוציאהו? וע"י להלן פרק ה'). עוד כ' הב"ח שהשליח מברך "על הדלקת"...

והמג"א חולק על הב"ח וסובר שהשליח מברך "להדליק" והוכיח כן מהר"ן הנ"ל. והנה הר"ן הקשה על דברי הגמ' שם, שכל מצוה המתקיימת ע"י שליח מברכין ב"על", מהפרשת תרומ' שמברכין "להפריש" ולא "על הפרשת", אע"פ שאפשר להפריש תרומ' ע"י שליח? ותירץ הר"ן שמכיון שא"א להפריש אלא מדעת הבעלים, הר"ז כאילו המשלח הפריש בעצמו, ולכן מברכין "להפריש". ומסתבר שהמג"א מסתמך על סברת הר"ן, וכן משמע מהמחצה"ש, עייני להלן. ולפ"ז משמע שהמג"א סובר שגם נר חנוכה צריך דעת בעלים כתור"מ, ולכן השליח מברך "להדליק". והקשה המחצית השקל, הרי הר"ן עצמו דן

ומכאן אולי ראייה לשיטת הרמב"ם בפ"א מהל' מכירה שפסק שלא מועיל דין עבד כנעני אלא בקידושין בלבד, ששם העיקר שהאשה תקבל ולא שהבעל יתן. וכמו שהסתפק בדבר המל"מ בפ"ה מהל' אישות ה"א. (ועיין "עונג יו"ט" סי' קל"ה, שהוכיח שגם לד' הרמב"ם בעינן שהבעל יתן ועכצ"ל שכאשר השליח משלם מכיסו, הרי כיסו ככיסו של המשלח וכאילו המשלח שילם בעצמו. אלא שק' ממש"כ בהל' מכירה. ועיין "אבן אוזל" בהל' מכירה שם ובשיעורי הגר"ש שקוף לקידושין ועוד).

אך לשיטת רוב הראשונים, שגם בממונא אמרינן דין עבד כנעני, קשה: למה יש צורך להשתתף בפריטי? אלא ע"כ צ"ל שהאכסנאי צריך להשתתף בפרוטה כדי להיות חלק מהבית, ורק עי"כ יוצא י"ח ולא מדין שליחות.

ולפמש"כ להלן שלדעת הרמב"ם המצוה היא משפחתית, אין לומר שמכאן הוכיח הרמב"ם שדין עבד כנעני אינו נוהג בכל התורה, חוץ מקידושין, אלא בחנוכה יש הלכה מיוחדת שאין אדם יוצא י"ח ע"י שליח, אלא בשותפות עם בני הבית בו הוא נמצא.

ומה שהניח הר"ן בקושייתו שגם חנוכה אפשר להדליק ע"י שליח, יתכן שהנחה זו אינה מוסכמת ויש מקום לומר שלא מועילה כלל שליחות במצוה זו, ככל מצוה שבגופו. וכמו שיתבאר להלן שיש פוסקים הדורשים שהמשלח חייב לפחות לראות את הנר, ואם לא יראהו לא יצא י"ח כלל. ואכן הר"ן עצמו חזר בו ומסיק שאין שליחות בנר חנוכה כלל.

[ועוד נראה שצ"ע האם שליח לתר"מ יכול למנות שליח אחר, ולכאורה הר"ז כמילי ומילי לא מימסרן לשליח? (הערת העורך: עפ"י תפא"י סוף פ"ו דגיטין תהיה בתרומה מח' רש"י ומרדכי והובאו שתי הדעות באה"ע ל"ה ו', ל"ז ה'). וראיתי בערוה"ש בח"מ סי' רמ"ד ובאה"ע סי' קמ"א שכ' שהמקור לכך שמילי לא מימסרן לשליח הוא משליחות בתרומה. שכשם שתרומה היא מעשה ולא מילי, כך כל שליחות צריכה להיות במעשה ולא במילי. משמע מדבריו ששליח עושה שליח

בעה"ב מקביעת מזוזה בכך, וכמו שמצינו בדם שכוסה ע"י משהו אחר. (אלא שק', שבמזוזה מברכין "לקבוע מזוזה". ויתכן שאה"נ גם מזוזה צריכה דעת בעלים, וצ"ע). ולכן חידש המג"א שבנר חנוכה צריך דעת בעה"ב כמו תר"מ וגם השליח מברך להדליק.

ובאמת צריך להבין, מה ראה המג"א לדמות נר חנוכה לתר"מ, שיש צורך בדעת בעלים, ולא למילה, ביעור חמץ ופדיוה"ב, שהמעשה חל גם ללא דעת בעלים. כי לכאורה נר חנוכה עיקר חיובו משום פירסומי ניסא, וכמש"כ הפנ"י, לכן חיובו על הבית ולא על האדם, ולכאורה א"צ דעת בעלים?

ויתכן שדעת הבעלים נחוצה משום שלדעת הר"ן החיוב הוא חיוב אישי, וכמו שהוכיח מהשתתפות בפריטי, ואם ידליק לו משהו אחר שלא מדעתו, איזה חיוב אישי יש כאן? לכן צריך שלפחות תהיה ההדלקה מדעתו.

עו"ל בדעת המג"א שדעתו של האדם נחוצה כדי להיות שותף לבני הבית, כי אין שותפות אלא מדעת. ורק כשאדם רואה את עצמו כחלק מבני הבית, כשמדליקים עליו, יוצא. אך כשאינו רואה את עצמו כחלק מבני הבית א"א להדליק עליו. ונמצא לפי"ז שאכן החיוב הוא חיוב אישי, אלא שהאיש חייב לראות את עצמו כאחד מבני הבית כדי שיצא ידי חובתו האישית.

ואם הגדרה זו נכונה שההשתייכות לבני הבית תלויה ברצונו האישי של כל אר"א מבני הבית, גם אם נאמר שהחיוב הוא על הבית, יתכן לומר שהדבר גמיש ותלוי בדעתו של כאר"א וביכולתו לפרוש משייכותו זו כל אימת שירצה. ועיין להלן.

ג. דין עבד כנעני בנר חנוכה

ויש להעיר, אם מועילה שליחות בנר חנוכה, לשם מה צריך האכסנאי להשתתף בפריטי, די לו שימנה את בעה"ב לשליח ובעה"ב יוציאנו גם בדמי השמן מדין עבד כנעני (עיין קידושין ז' א' ושם כ"ג א')?

וה"ה בנר חנוכה. ומש"כ הר"ן שבתר"מ צריך דעת בעה"ב, אין כוונתו שגם בנר חנוכה צריך דעת בעה"ב, כהמג"א, אלא כוונתו לומר שבנר חנוכה המצוה היא אמנם על הבית, אולם לא הבית הפיזי, כמו במזוזה, אלא "הבית" - במשמעות של משפחה, כמו "בית יעקב", "בית אהרן". וזו כוונת הגמ' "נר איש וביתו" - איש ומשפחתו. ולכן בני המשפחה אינם צריכים להשתתף בפריטי, ורק אדם זר שאינו שייך למשפחה, כיון שהוא מתאכסן בבית זה, צריך להצטרף אל הבית ע"י פריטי. ומשום כך לא מצינו שיש צורך בקנין הגבהה או משיכה כדן, אלא די בפריטי כדי להביע בכך את הצטרפותו לבני הבית. (ולפי"ז צ"ל שמי שמתארח בבית קרובו, אע"פ שאינו סמוך על שולחנו, כיון שהוא כרגע בן בית אינו צריך להשתתף בפריטי. וכן משרתיו וכדו', עיין משנ"ב תרע"ז סק"א). ולפי"ז נמצא שאין בשיתוף בפריטי דין שליחות בנר חנוכה, אלא שותפות (עיין קידושין מ"ב א' חילוק בין שליחות לשותפות). וע"י השותפות יש לכל אור"א חלק אישי בנר. ונמצא שבאמת המצוה היא אישית, אולם א"צ שכל אחד ידליק בעצמו, אלא ע"י שיש לו חלק בנר חנוכה יוצא י"ח ולכן מברך "להדליק" - בנוסח אישי. (ועיין בערוך לנר [סוכה ג'] שכתב שגדר בית בתורה אינו בהכרח קירות, ולפי"ז נפ"מ לנר חנוכה, ולפי הגדרה זו נר חנוכה אינו צריך בית פיזי ממש, ואפשר להדליק גם בשדה, במקום שאין בית. ומה שאמרו חז"ל נר איש וביתו הכונה היא למשפחתו כנ"ל. עיין ציץ אליעזר ח"ב סי' נ' וחט"ו סי' כ"ט).

אך כשמוסר לשליח, שאינו שותף, אלא אדם זר לחלוטין, שידליק עבורו, מברך השליח "על הדלקת", כי מקיים את המצוה עבור אחרים. (והב"ח אינו סובר ששלוהו של אדם כמותו כגופו של המשלח, אלא שמעשהו מתייחס למשלח, בעוד שהמג"א סובר ששלוהו של אדם כמותו ממש). ואע"פ שבהפרשת תרומה, כשמפריש מפירותיו של בעה"ב מברך "להפריש" לדעת הר"ן, י"ל שכשבעה"ב מינה שליח להפריש מפירותיו של בעה"ב הוא כאילו מעביר לו את הבעלות על

בתרומה. ויש לדון בדבריו, שהרי שליח עושה שליח למדנו משלח ושלחה מגט ולא מתרומה. ובאמת בגט יש חפץ בידי השליח - הגט. אך בתרומה אין בעה"ב מוסר לשליח דבר. וא"כ יתכן באמת שאין שליח עושה שליח בתרומה כי אנה מעשה!

והנלענ"ד לומר שבעה"ב הנותן רשות לשליח לתרום, מסר לו כאילו בעלות על הפירות, ומעתה השליח כמפריש על פירותיו שלו. ולכן יכול למנות שליח אחר, ולא הוי מילי, אלא הר"ז כגט ממש, שהרי הפירות בידו כמו שהגט בידו. אלא שלפי"ז גם בהקדש והפקד אפשר לומר ששליח עושה שליח. כי גם שם אפ"ל שבעה"ב כאילו העביר את הבעלות על רכושו לידי השליח. וא"כ ה"ה במתנה. וצ"ל שהתורה חילקה בין תרומה לבין הקדש והפקד. ואולי דבר זה נכלל ב'אתם גם אתם'. ששליח בתרומה נכנס במקום בעה"ב. והדברים צ"ע.]

ד. מצות נר חנוכה משפחתית

אולם לדעת הב"ח, הסובר שהשליח מברך "על הדלקת", הכרח לומר בדעת הר"ן הסבר אחר. ובאמת דברי הר"ן מוקשים, לכאורה. כי דברי הר"ן שבתר"מ צריך דעת בעלים ולכן מברכין "להפריש", עומדים בסתירה עם האמור בנדרים ל"ו ע"ב, שהמפריש מפירותיו שלו על פירותיו של בעה"ב אינו צריך דעת בעלים? (ומשמע שגם כשמפריש משלו מברך "להפריש").

והנראה לומר אולי בדעת הב"ח שממנ"פ ההפרשה היא אישית. כשהמפריש מפריש משלו - המצוה היא שלו (וכן טוה"נ שלו עיי"ש בנדרים), וכשמפריש מפירותיו של בעה"ב, מדעתו של בעה"ב, המצוה היא של בעה"ב והשליח כמותו ועומד במקומו, וכאילו הוא בעה"ב לענין זה. ולכן בין כך ובין כך מברך "להפריש", כי המצוה היא שלו.

אך בנר חנוכה, לדעת הב"ח, אין צורך בדעת בעה"ב וכמו שכתבנו לעיל במזוזה, שאפשר לפטור את בעה"ב בקביעת מזוזה ע"י אחרים.

א. ה"קצות" בסי' קפ"ב הקשה: מדוע אין שליחות במצוות כגון הנחת תפילין וישיבה בסוכה? ותירץ שרק על המעשה עצמו מועילה שליחות, אולם אין שליחות לדבר שממילא, כגון שידו של השליח תיחשב לידו של המשלח. ולכן המניח תפילין עבור מישהו אחר, גם אם נאמר שמעשה הקשירה מתייחס למשלח, אולם ידו של השליח נשאת שלו ונמצא שהמשלח קשר תפילין על ידו של השליח ולא יצא י"ח. ולפי"ז ה"ה בנר חנוכה. רק על ההדלקה מועילה שליחות, אך על הראיה לא מועילה שליחות, כי הראיה היא דבר שממילא (כמו שמיעה לדעת הרא"ש בנדרים ע"ב ב' שעליו מסתמך שם ה"קצות").

ב. מצות נר חנוכה מחייבת גם ראית הנרות ובמעשה הדלקה בלבד לא סגי. ונחלקו בדבר הר"ן ורש"י עפ"י גי' ה"מרדכי" במי שהדליק עליו בביתו והוא נמצא במקום אחר, שלדעת הר"ן פטור מברכת הראיה ולדעת ה"מרדכי" חייב בברכת הראיה. ועיין ב"ח סי' תרע"ו שסובר כה"מרדכי". ולכן מובן מדוע המשלח אינו יוצא י"ח בהדלקת השליח, אלא א"כ יראה בעצמו את הנרות.

ולדעת הר"ן יתכן לומר שסובר ששליח יכול להדליק נר חנוכה עבור משלחו, גם כשהמשלח אינו רואה כלל את הנר. אם נאמר שלדעת הר"ן מועילה בכלל שליחות בנר חנוכה, עיין לעיל פ"ב - ג'.

ו. האם ראית הנרות מעכבת

ואולי יש לתלות בשאלה זו את מחלוקת היעב"ץ והמהרש"ל אם סומא חייב בהדלקת נר חנוכה. שבשור"ת מהרש"ל (סי' ע"ז) כתב שסומא חייב בנר חנוכה, ובמור וקציעה (ה"ד בשע"ת ס"ס תרע"ה) כ' שסומא פטור. לדעת המהרש"ל הדלקה אף בלא ראיה מצוה ולדעת היעב"ץ אינה מצוה.

ואפשר לומר ששניהם גמרא אחת דרשו, בשבת (כ"ג א'): "המדליק מברך שתיים והרואה

הפירות לענין ההפרשה, ואז המצוה היא של השליח עצמו. אך בנר חנוכה א"א לומר שהשליח, אם אינו בן בית ואינו משתתף בפריטי, נעשה ע"י המינוי כאחד מבני הבית, המצוה היא על הבית והשליח פוטר את הבית. ולכן הברכה היא "על הדלקת".

נמצא שלדעת הב"ח מצות נר חנוכה אינה חפצית על הבית, וגם לא אישית על כל אחד ואחד, אלא משפחתית. וכל הרואה את עצמו כאחד מבני הבית משתתף במצוה, ולכן נחשב הדבר כאילו הדליק בעצמו, בהיותו חלק מהמשפחה.

ומאחר וקשר משפחתי הוא קשר מוחשי - טבעי, יש מקום לומר שאין באפשרותו של אדם להינתק ממשפחתו. ורק כשאדם עוזב את הבית ובונה לו בית לעצמו, בפרט עם נישואיו כשעוזב את אביו ואמו ודבק באשתו, הוא נחשב לבית בפנ"ע, אך בחור צעיר הסמוך על שולחן אביו, גם בהיותו מחוץ לבית בן בית הוא ואינו יכול לנתקו. וכוונתו שלא לצאת בהדלקת אביו אינה מועילה. (ואכן כך סוברים הפוסקים הספרדים שכן הסמוך על שולחן אביו אינו יכול להתכוון שלא לצאת בהדלקת אביו, אלא יוצא בע"כ בהדלקת אביו, עיין בספרים שציין ה"יחווה דעת" ו' סי' מ"ג).

ונמצא שגם המג"א וגם הב"ח סוברים שהמצוה היא משפחתית. אלא שיש מקום לומר שלהב"ח אין הדבר תלוי בדעתו של בן הבית ולדעת המג"א שייכותו המשפחתית תלויה בדעתו. ולפי"ז אולי לדעת המג"א יכול אדם להתנתק ממשפחתו ולהחיל על עצמו חיוב, ולדעת הב"ח אינו יכול.

ה. ראית הנרות ע"י המשלח

ומה שכתב הב"ח ששליח המדליק נר חנוכה לאשה היא צריכה להיות נוכחת בזמן ההדלקה ולראות את הנרות, צ"ע שהרי שלוחו של אדם כמותו, ואין צורך שהמשלח יהיה נוכח בזמן שהשליח מקיים את שליחותו?

ויש לתרץ עפ"י ההנחות הבאות:

כשמגילת תענית היתה עדיין בתוקפה, אך בזה"ז שבטלה מגילת תענית בטלה גם התקנה להדליק בחוץ. אולם הפוסקים לא סוברים כמותו במסקנות אלו.

לפירושו של הצפנת פענח יוצא ששתי מצוות נפרדות הן, ההדלקה והראיה. אך הפר"ח והנצי"ב (בהעמק שאלה" פרשת וישלח כ"ו י') כתבו שהיום הראשון הוא לזכר הנצחון ויתר הימים הם לזכר פך השמן (ובזה מיושבת קושיית הבי"ה הנודעה). ומדבריהם עולה שהנרות הם גם לזכר הנצחון, ולא שתי מצוות נפרדות הן, אלא ימים נפרדים הם. וא"כ הראיה וההדלקה שתיהן גם לזכר הנצחון וגם לזכר פך השמן. ולדבריהם מצוה אחת היא.

(ויש שכתבו שהנרות הם זכר לפך השמן וההלל וההודאה הם לזכר הנצחון, ולכן בהודאה שבתפילה לא הוזכר פך השמן. אך גם לדעה זו ההדלקה והראיה מצוה אחת היא. ועיין מהר"ל בחא"ג לשבת וב"נר מצוה" שאין להפריד בין הדבקים, הנצחון ופך השמן נס אחד הם. וערמב"ם פ"ג מהל' חנוכה הל' א' - ב'. ולכל הדעות הנ"ל המצוה היא אחת).

וא"כ י"ל שהיעב"ץ הסובר שמצוה אחת היא מפרש כהפר"ח והנצי"ב ויתר האחרונים, והמהרש"ל הסובר ששתי מצוות הן יסבור כהצפנת פענח.

ח. מחלוקת הרמב"ם והרמ"א בגדר מצות נר חנוכה

הדרן לנושא דיונו המרכזי: מצות נר חנוכה מהי: אישית, או ביתית? בשו"ת חכ"צ (תו"ח סי' י"ג) הקשה סתירה בדברי השו"ע: בס' תרע"ה ס"ג פסק, שבחנוכה י"א שקטן שהגיע לחינוך והדליק נר פטר את כל בני הבית. ובס' תרפ"ט ס"ב לגבי פורים, קטן שהגיע לחינוך אינו מוציא גדול בקריאת המגילה? (עיין מג"א שג"כ העיר על כד.) ותרץ: שבחנוכה, כיון דלאו אקרקפתא דגברא מוטל חיוב ההדלקה, אלא א' מבני הבית מדליק על פתח החצר, ושוב אין חיוב על יתר בני הבית... אולי להכי קטן שהגיע לחינוך המדליק על פתח החצר סגי. אבל בקריאת

אחת" והשאלה היא, האם שתי מצוות נפרדות הן ואין האחת מעכבת את חברתה, או שמצוה אחת היא המורכבת משני חלקים, הדלקה וראיה, ולכן הראיה מעכבת את ההדלקה, ומי שאינו רואה פטור גם מהדלקה.

ואילה"ק לריעב"ץ, הסובר שסומא פטור, משום שמצוה אחת היא והראיה מעכבת את ההדלקה, מדוע שלא נאמר גם להיפך שההדלקה מעכבת את הראיה, ומי שלא הדליק לא יברך על הראיה לחוד? כי י"ל שאמנם הראיה מעכבת את ההדלקה, אולם אין ההדלקה מעכבת את הראיה, כי עיקר ההדלקה היא לשם ראיה, משום פירסומי ניסא, ומי שאינו רואה אין טעם שידליק. אך מי שרואה, אע"פ שלא הדליק, סו"ס מקיים את העיקר שהוא פירסומי ניסא, ולכן מברך על הראיה.

א"נ י"ל כל הראוי לבילה בילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה אין בילה מעכבת בו. ולכן סומא שאינו ראוי לראיה פטור גם מההדלקה. אך מי שרואה ורק לא הדליק אין ההדלקה מעכבת בו.

ז. שורש המחלוקת בראיה

ונראה אולי להטעים את המחלוקת בגדר ראיית נר חנוכה, עפ"י מש"כ האחרונים בגדרו של נס חנוכה.

הנה התוס' בסוכה (מ"ו א' ד"ה הרואה) כתבו שתיקנו ברכת הראיה משום חביבות הנס. ולכן רק בחנוכה תיקנו כן ולא במזוזה, למשל. ועדיין הדבר טעון הסבר מה ראו על ככה לתקן ברכה מיוחדת על ראיה בלבד בחנוכה דוקא?

ה"צפנת פענח" (על הרמב"ם הל' חנוכה) כתב ששני דברים אירעו בחנוכה: א. נס פך השמן. ב. הנצחון במלחמה. על נס פך השמן תיקנו **הדלקת נרות**, ועל נס הנצחון תיקנו **ראית נרות** (עיי"ש שכ' שלאחר שבטלה מגילת תענית אין אנו מזכירים עוד את נס הנצחון ואין מקום כיום לברכת הראיה. כמו"כ הסיק מסקנה נוספת, שהתקנה להדליק בחוץ הוא כדי שיראו, והיא נוהגת רק בזמן הבית,

מצוה נהוג רק בשעת קיום המצוה, או שהוא נהוג גם לאחר קיום המצוה. הרמב"ם סובר שהידור מצוה נהוג רק בשעת קיום המצוה, לכן אחד מדליק בבת אחת עבור כל בני הבית, והרמ"א סובר שהידור נהוג גם לאחר קיום המצוה, לכן אפשר להדר בנרות נוספים גם לאחר שבעה"ב הוציא את כולם בעיקר המצוה.

אולם בשו"ת רעק"א (מה"ת סי' י"ג) כתב שאם כוונתו של בן הבית להדר במצות נר חנוכה ולא לצאת בנרו של בעה"ב לא יוצא י"ח בנרו של בעה"ב וחל עליו חיוב מעיקר הדין, ולכן כל או"א מבה"ב המדליקים מברכים בפנ"ע ואין כאן ברכה לבטלה, כי אף אחד לא יצא בנרו של הראשון. וראיתו מזה שמדליקין מנר לנר. משמע שכל נר ונר הוא חיוב מעיקר הדין למהדרין. (עיי"ש שהקשה ממש"כ הרמ"א סי' תרע"ד שנהגו לא להדליק מנר לנר וכתב המג"א שם משום שהנר של הראשון הוא מעיקר הדין והנר של השני הוא רק הידור. ולהנ"ל הרי כשמתכוין להדר הפקיע את עצמו מעיקר הדין, ונשאר בצע"ג. וי"ל שבאמת משום כך דייק הרמ"א וכתב שרק נהגו כן. אך באמת מדינא דגמרא מותר להדליק מנר לנר וכן משמע במרדכי והגהמ"י שזוהי רק חומרא ולא דין.) משמע שרעק"א חולק על הגרי"ז וסובר שהמהדרין מפקיעין את עצמם מהחיוב העיקרי ומחילים על עצמם חיוב חדש.

והגרי"ז, החולק על הגרעק"א וסובר שבהדלקת הראשון נפטרו כל בני הבית מעיקר הדין, אע"פ שכוונתם היתה שלא לצאת בהדלקתו, עכצ"ל שסובר כחכם צבי שאין זו מצוה אקרקפתא דגברא, אלא על הבית, ואין הדבר תלוי כלל בדעתו, ואע"פ שנתכוין שלא לצאת, בע"כ יוצא מעיקר הדין, כי המצוה היא על הבית ולא עליו באופן אישי. וא"כ מהגרי"ז מוכח שסובר שהמצוה היא חפצית, על הבית או המשפחה. והגרעק"א סובר שהמצוה היא אישית.

(ועיין שפת אמת שבת כ"א ע"ב שהוכיח מהברכה שלא נתכוונו לצאת בהדלקת הראשון,

המגילה המוטלת על כל אחד ואחד לקרות או לשמוע, אין קטן מוציא, עכ"ד.)

מבואר מדבריו שהמצוה אינה אישית אלא חפצית (ביתית או משפחתית, כנ"ל. אם כי ראה אין מכאן, משום שיש לומר שפורים חיובו מדברי קבלה ולכן קטן אינו מוציא. ואילו חנוכה חיובו מדרבנן ולכן קטן מוציא).

ונראה שבזה נחלקו הרמב"ם והרמ"א. הרמב"ם בפ"ד מהל' חנוכה (הל' א' - ב') כתב: "והמהדר את המצוה מדליק נרות כמנין אנשי הבית - - - והמהדר יתר מדליק נר לכל אחד ואחד - - - כיצד? הרי שהיו אנשי הבית עשרה בלילה הראשון - מדליק עשרה נרות" ... מבואר מדבריו שהחיוב הוא על בעה"ב להדליק, אלא שכלל שרבים בני הבית כך בעה"ב חייב להרבות בנרות.

אולם הרמ"א בסי' תרע"א ס"ב כתב: "וי"א דכל אחד מבני הבית ידליק". (ומה שציין שם שמקור דבריו הוא הרמב"ם, ר"ל העקרון, שהמהדרין מן המהדרין יש להם גם את ההידור הראשון, נר לכל או"א, אולם באופן ההדלקה הרמ"א חולק על הרמב"ם וחושש לדעת התוס' שיהיה היכר גם לימים הנכנסים והימים היוצאים. והרמב"ם לא חשש כנראה לקושיית התוס', משום שלדעתו יש פירסומי ניסא גם במספר בני הבית ולא רק בימים, והסתמך כנראה על רבו הרי"ף שהביא את המעשה בשני זקנים בציידן, שמספר הימים אינו הסיבה היחידה, עיין בי' הגר"א שם).

ומשמע שהרמ"א סובר שהמצוה היא אישית, והרמב"ם סובר שהמצוה היא משפחתית (ומסתבר יותר לומר כן ולא שהמצוה היא על הבית הפיזי, מזה שהרמב"ם כתב שבעה"ב מדליק כמספר בני הבית). והמחבר הסובר שהמצוה היא על בעה"ב, כנראה שגם הוא סובר שהמצוה היא חפצית ולא אישית (אם כי לא ברור מדבריו אם המצוה על הבית הפיזי, או על המשפחה, כמו לד' הרמב"ם).

ובחי' הגרי"ז מבריסק כתב להסביר את מחלוקת הרמב"ם והרמ"א בשאלה האם הידור

לעיל, שהמצוה אישית וצריך שהמדליק יכין להוציא כל אר"א י"ח, חולק על פסק הרמ"א הנ"ל וסובר שאחרי שחז"ל פטרוהו ע"י הדלקת אשתו אינו יכול לומר איני רוצה בהדלקת אשתי. מיהו י"ל שהמהרש"ל לא כ"כ אלא באשתו שהיא כגופו, ואכן אפילו למהדרין לא מצינו שאשה מדליקה בפנ"ע ואפילו בנות רווקות אינן מדליקות בפנ"ע, כשהן סמוכות על שולחן אביהן, וע"כ משום שסופן להינשא ולהיות כגופן של בעליהן, מעיקרא לא חל עליהן שום חיוב עצמי, אפילו לא להידור.

אך הסוברים כמון נוהגים שכל בני הבית הסמוכים על שולחן אביהם אינם נפרדים מן הבית, אלא בעל כרחם הם חלק מהבית ולא יתפרדו, ולא רק בעל ואשה. ואין הדבר תלוי כלל בדעתם, והמושג "בית" - הוא מושג מוחלט, וכל עוד אדם שייך לבית ידוע, לא חל עליו חיוב של הדלקת נר חנוכה כלל וכלל מעיקרא.

י. הפקעת אדם ממסגרת משפחתו

מיהו לא מסתבר לומר שאדם שייך בע"כ לבית כשהדין מפקיע אותו מאותו בית. ומכיון שחיוב הדלקת נר חנוכה חל בא"י בזמן מוקדם יותר מאשר בצרפת, בע"כ הפרש הזמן הזה מנתק אותו מביתו שבצרפת והופך אותו לעצמאי. (וכעין רמז לדבר בפורים, הדומה ביסודותיו ההלכתיים לחנוכה, שפרוז בן יומו שמו פרוז, והרגע הקובע הוא עלות השחר של יום הפורים, אל"פ שהוא בן כרך, אם בעה"ש הוא היה פרוז חל עליו דין פרוז, וי"א אפילו כשדעתו לחזור מיד לכרך, אין הדבר תלוי כלל בדעתו. וא"כ ה"ה בנר חנוכה בזמן השקיעה חל עליו חיוב ואם הוא מנותק באותה שעה מהבית בגלל מרחק המקום והזמן ביניהם חל עליו דין המקום והזמן בו הוא נמצא).

הגע בעצמך, בחור דתי, בן למשפחה חילונית, המתנגדת רח"ל להדלקת נרות בבית, האם העובדה שהבחור שייך למשפחה זו מחייבת אותו להיגרר אחרי המשפחה, או שהמצוה מנתקת אותו בע"כ ממשפחתו לענין זה? בודאי

וכהגרעק"א. ועיין מש"כ מו"ר הגר"י יגל שליט"א בספרו "נתיבות יהושע".

ט. מחלוקת הפוסקים בגדרי המצוה

וכן יש לתלות בשאלה זו מחלוקת בין הט"ז ותרוה"ד. שהט"ז בסי' תרע"ז כ' בשם הרש"ל שאכסנאי יוצא בהדלקת אשתו בביתו רק כשהוא יודע בבירור שאשתו מדלקת עליו, אבל אם אינו יודע יש לו להדליק ולברך. אך המשנ"ב בשעה"צ (שם ס"ק ד') דייק מל' תרוה"ד סי' ק"א דאפילו אינו יודע בבירור, רק שהוא יודע באשתו שהיא יודעת דין זה, שהאשה צריכה להדליק בתוך ביתה, לפי שהמצוה מוטלת על מי שהוא בתוך הבית.

משמע שהט"ז והרש"ל סוברים שהמצוה היא אישית, ומי שמדליק צריך לכיון להוציא את יתר בני הבית. ותרוה"ד סובר שהמצוה על הבית, ואין צורך לכיון להוציא כל אר"א. (וכן מצאתי במקראי קודש להגרצ"פ פרנק עמ' ל"ג).

והנה הרמ"א בסי' תרע"ז ס"ג כתב שאכסנאי שמדליקין עליו בביתו אם רוצה להחמיר על עצמו ולהדליק בפנ"ע מדליק ומברך עליהן (תרוה"ד ומהר"ל). והדברים מוכיחים שאדם יכול להתנתק מחיוב משפחתו, ולא כהגר"ז אלא כהגרעק"א. ובשלמא להרמ"א י"ל כמו שכתבנו, אך בדעת תרוה"ד ק' לומר כן, שהרי פירשנו בדבריו שסובר שהמצוה על הבית, ובכ"ז סובר שאפשר להתנתק? וי"ל דאה"נ המצוה על הבית, אך המושג "בית" הוא גמיש. יכול אדם להחליט שאינו רוצה להצטרף לבני הבית, כגון המהדרין, ויכול אדם להצטרף לבני הבית, כגון אכסנאי ע"י שיתוף בפרטי, וכן בחזר הסמוך על שולחן בעה"ב וכן משרתיו. ומסתמא, אדם המדליק בבית דעתו על כל הבית, ולא שצריך לכיון להוציא כאר"א י"ח, אלא כיון שהוא מדליק בבית הוציא את הבית י"ח, אא"כ א' מבנה"ב אינו מעונין להצטרף אל הבית וממילא חל עליו חיוב אישי.

וכן להיפך, המהרש"ל הסובר כפי שכתבנו

על שולחן אביו, אך אינו נמצא סמוך אליו, כגון הבחור דנן הנמצא כל השנה בארץ וחוזר לבית הוריו רק פעמיים בשנה, ופעמים רק פעם בשנה, מה דינו? אמנם אביו מפרנסו, אך קשה לראות בו בן בית ממש.

ומצינו לגבי אשתו של אדם, שאם מעלה לה מזונות אע"פ שיש לה בית נפרד משלה, אינה נחשבת לאדם בפנ"ע (או"ח סי' שס"ו סי"ה) והן לענין עירוב והן לענין מציאה, אין לה יד משלה. ויתכן שאשתו שאני משום שאשתו כגופו, משא"כ בנו של אדם שסופו לפרוח מקן הוריו, בנ"ד הר"ז כאילו הקדים לפרוח. ואולי יש לדייק כך מל' השו"ע (בסי' רס"ו שם) שרק באשתו כ' שאם מעלה לה מזונות אע"פ שדרה בבית נפרד היא בידו, ולא כתב כן בבנו ובבתו, וצ"ע.

(עיין אג"מ או"ח ח"ב סי' ק"א שמשמע מדבריו שגם בן גדול הלומד בישיבה כל עוד הוריו תומכים בו נחשב סמוך על שולחן אביו, עיי"ש וצ"ע. מיהו יש מקום לומר שבחורים מבוגרים, מעל 18, אע"פ שהוריהם תומכים בהם, אם הם נמצאים כל השנה בישיבה אין לראות בהם בני בית. ובפרט בחורים בישיבות הסדר שבשעת שירותם הצבאי כל פרנסתם על הצבא. אף שגם הבית מוסיף משלו להרווחתם, יתכן שאין לראות בהם בני בית. ובכלל נראה שהישיבה היא ביתו של בן ישיבה).

ובפרט בנ"ד שהבן גלה למקום תורה בא"י, קשה לומר שהוא נגרר אחר בית אביו שבגולה. אדרבה, כאן ביתו ועל בני משפחתו להיגרר אחריו, שהכל מעלין לא"י. ולדעת הרמב"ן עיקר חיובן של המצוות הוא בא"י דוקא ובחול' החיוב הוא רק בגדר "הציבי לך ציונים". לא מסתבר שהבן הנמצא במקום החיוב העיקרי ייגרר אחרי חול' שחיובה משני, ובעיקר בחנוכה שהנס נעשה בארץ ואין אומרים שירה על נס שבחול'. וכשאנו מברכים "שעשה לנו נסים בימים ההם בזמן הזה", עיקר כוונתנו לנסים הנעשים לעם ישראל בא"י (אף כי גם קיומנו בגולה הוא ע"ד נס, אולם לא על נס זה בלבד מתכוונים אנו

מסתבר שהמצוה מנתקת אותו. וא"כ ה"ה כאן, להבדיל כמובן.

או ניקח דוגמא אחרת. בן תורה במשפחה דתית רגילה. אבי המשפחה רוצה להדליק נרות מאוחר, כשיחזור מעבודתו, או בתוך הבית ולא בחלון או בפתח הבית, כפי שהדין מחייב לכתחילה, ואילו בן התורה רוצה לקיים מצוה כהלכתה בזמנה ובמקומה. האם שייכותו לבית מחייבת אותו להימנע מלקיים מצוה כהלכתה? או שמא חיוב המצוה מפקיע אותו בע"כ מבני הבית? מסתבר כהצד השני (אם כי יש להזהיר שיעשה זאת בטקט רב כדי לא לגרום לעימותים לא רצויים בבית).

אמנם נ"ד שונה מהדוגמאות שהבאנו, שהרי בצרפת ידליקו את הנרות בזמן כהלכה (ואכן אם אביו אינו מדקדק כ"כ בהלכות זמן ומקום, בודאי שהבן יכול וחייב להדליק כאן כדת וכדין), ואילו המקרים שהבאנו אינם כהלכה. אך נראה שעצם העובדה שהמשפחה נמצאת בצרפת היא אינה כהלכה, שהרי מקומו הטבעי של יהודי הוא בא"י ולא בגלות. אכן נראה לומר, במצב הפוך, כשהבן בחול' והמשפחה בארץ הבן נגרר אחרי המשפחה. מיהו לענין הזמן, במצוות שתלויות בזמן, כל אחד חייב בזמן בו הוא נמצא. וכמו שדנו הפוסקים לענין מי שחמצו במקום אחר (עיין עונג יר"ט סי' ל"ו).

ועיין משנ"ב סי' תרע"ז ס"ק ט"ז שכ' שאכסנאי שאשתו מדלקת עליו והוא בכ"ז רוצה להדליק גם בעצמו, שישער להדליק נרותיו לפני הזמן שאשתו מדליקה. ואי"ל שהמשנ"ב כתב כך רק לסוברים כהרמ"א שכאו"א מדליק בעצמו, שהרי בעל ואשה כגוף אחד הם וגם לרמ"א אסור לאשה לברך בעצמה על נר חנוכה וכנ"ל, ובכ"ז כ' המשנ"ב שאם הבעל קדם והדליק יכול לברך, וה"ה כאן.

יא. מיהו סמוך על שולחן אביו

ועוד צ"ע מהו גדרו של בחור, הסמוך כלכלית

לחור"ל, נוהג בו יו"ט. ואם הוא בחור מבוגר שיתכן שלא יגרר אחרי הוריו, נוהג יו"ט א'. ואע"פ שיש לחלק בין הנושאים, מ"מ יש ללמוד משם שבחור מבוגר (מסתבר שמעל 18) העצמאי בדעתו, אינו נחשב בן בית ואינו נגרר אחרי הוריו. ומכיון שחל עליו החיוב להדליק נר חנוכה לפני שחל החיוב על הוריו הוא מתחייב במצות הדלקת נר חנוכה בעצמו. מיהו אם הוא דר בחדר עם בחורים אשכנזים, מן הראוי שישתתף עמהם בפריטי ויצא י"ח בברכתו של בחור אשכנזי, כי הספרדים מעדיפים שבכל חדר רק אחד ידליק ולא כל אחד ואחד, אפילו מהדרין מן המהדרין.

(ועי' מנחת יצחק ח"ז סי' מ"ו ומנחת שלמה ח"ב סי' נ"א ומאמר הרב דיכובסקי תחומין י"ז. מאמרים אלו הגיעו לידי לאחר כתיבת הדברים.)

סימן צט

נר חנוכה ע"י שליח

ראשי פרקים

שאלה

- א. יציאה מביתו לאחר פלג המנחה
 - ב. הדלקה ע"י אשתו
 - ג. עדיפה הדלקה ע"י אשתו בזמנה
 - ד. הדלקה ע"י שליח עדיפה מהדלקה מאוחרת
 - ה. הדלקה כל הלילה מדין סכנה
- מסקנה

שאלה

מי שיוצא מביתו בחנוכה וחוזר בשעה מאוחרת, כיצד יצא ידי חובה נר חנוכה? שאלה זו מתחלקת לכמה חלקים:

א. יציאה מביתו לאחר פלג המנחה

אם יוצא מפלג המנחה ומעלה הוא יכול להדליק

מפלג המנחה בתנאי שהנרות יהיו ארוכים וידלקו עד חצי שעה אחרי השקיעה (לדעת מורן סוף השקיעה דהיינו צאה"כ).

ב. הדלקה ע"י אשתו

אם יוצא מוקדם יותר, ואשתו נשארת בבית, לכאורה יכולה היא להדליק בזמן. ואע"פ שמצוה בו יותר מבשלוחו, מכיון שהוא חוזר מאוחר, צ"ע אם מצוה בו יותר מבשלוחו אינה עדיפה ממצות זריזין מקדימין. עיין "חיי אדם" סי' ס"ח ס"ז שהסתפק בדבר דומה: מה עדיף, מצוה בו יותר מבשלוחו או הידור מצוה? ואע"פ שבס"ו שם פסק שזריזין מקדימין עדיף מהידור מצוה לא ברור אם מצוה בו יותר מבשלוחו עדיפה מזריזין מקדימין או לא. מה גם שהרבה חולקים וסוברים שזריזין מקדימין אינו עדיף מהידור מצוה (ומה שהביא מהמב"ט סי' מ"ט לא